

**ИКОНОМИЧЕСКИ
И СОЦИАЛЕН
СЪВЕТ**

**АНАЛИЗ НА ОСНОВНИТЕ МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ
И ФИСКАЛНИ ПАРАМЕТРИ В БЪЛГАРИЯ
ЗА ПЕРИОДА 2015-2022:
СРЕДНОСРОЧНА БЮДЖЕТНА ПРОГНОЗА
И СТРУКТУРА НА БВП**

(разработен по собствена инициатива)

**София
септември 2023 г.**

Икономическият и социален съвет (ИСС) включи в Плана за дейността си за 2023 г. разработването и приемането на Анализ на основните макроикономически и фискални параметри в България за периода 2015-2022: Средносрочна бюджетна прогноза и структура на БВП.

Разработването на анализа бе разпределено на Комисия по макроикономика, бюджет и финанси.

За докладчици бяха определени Станислав Попдончев - член на ИСС от група I и Любослав Костов - член на ИСС от група II.

Комисията проведе две заседания на 5 юли и 28 август 2023 г., като приеха проекта на анализа.

На своята пленарна сесия, проведена на 15 септември 2023 г., ИСС прие настоящия анализ.

Таблица с използвани съкращения

БВП – Брутен вътрешен продукт

БОК – Брутно образуване на основен капитал

ДДС – Данък върху добавената стойност

ДДФЛ – Данък върху доходите на физическите лица

ДДЮЛ – Данък върху доходите на юридическите лица

ЕК – Европейска комисия

ЕС – Европейски съюз

ЗДБРБ – Закон за държавния бюджет на Република България

ЗКПО – Закон за корпоративното подоходно облагане

ИСС – Икономически и социален съвет

КФП – Консолидирана фискална програма

МФ – Министерство на финансите

НОИ – Национален осигурителен институт

НПВУ – Национален план за възстановяване и устойчивост

ПЧИ – Преки чуждестранни инвестиции

СБП – Средносрочна бюджетна програма

ХИПЦ – Хармонизиран индекс на потребителските цени

1. Изводи

1.1. Анализът показва, че българската икономика е уязвима към външни макроикономически шокове по линия на вноса на горива и хранителни продукти. Динамиката на международните пазари на този тип потребителски блага засяга най-вече държавите, които нямат собствени ресурси, или имат ниска диверсификация на енергийните доставки. Предвид това ИСС констатира, че България трябва да ускори процеса по диверсификация на енергийните доставки и също така, да ускори процеса по развитие на земеделския отрасъл, за да го направи по-конкурентен и допринасящ за формирането на БВП в по-голяма степен.

1.2. Според ИСС, нетният износ е един от ключовите източници за генерирането на допълнителна добавена стойност в икономиката. Поради тази причина в дългосрочен период би било добре ако икономическата политика е насочена към поддържането на положителен търговски баланс. Търговският баланс (нетен експорт) остава отрицателен за целия анализиран период (2015-2022 г.). Средната стойност за периода на годишна основа е минус 4,0%. България трябва да увеличи високотехнологичните продукти и услуги в структурата на своята икономика, които имат потенциал за експортна насоченост. Увеличаването единствено на физическите обеми на стоки за износ с ниска добавена стойност трудно може да промени отрицателната величина на нетния експорт, предвид технологичния характер на характеристиките на вноса и предвид неговия номинален ръст.

1.3. Крайното потребление през целия период е основен компонент в структурата на БВП. То е движено от подкрепата за заетост и нарастването на доходите на домакинствата (работни заплати, пенсии). От друга страна, бруто образуването на основен капитал /БОК/ приема силно отрицателни величини (2021 г. е минус 8,3%, а през 2022 г. е минус 4,3%). Това показва недостатъчния размер на частни инвестиции и е проречесионна предпоставка в средносрочен период.

1.4. През целия период БВП на България нараства средно с 3,1%. Като динамика високи горни и долни граници са през 2021 г., когато БВП нараства със 7,6% и 2020 г., когато намалява с минус 4%. В същото време разликата в БВП на човек от населението (по текущи цени) между ЕС-27 и България е около три пъти към 2022 г. ИСС констатира, че с този темп на растеж на българската икономика - нарастващ успоредно със световната икономика и

недостатъчно спрямо средното за икономиката на ЕС-27. Това поставя под съмнение постигането на реална конвергенция с ЕС в следващите 15 години. Това вероятно ще ускори и без това значителните миграционни процеси, които допълнително отслабват българската икономика. Това означава, че трябва да се предприемат мерки за постигането на по-висок реален икономически растеж.

1.5. ИСС констатира, че чувствителни компоненти за платежния баланс, които трябва да се подобрят са: нетния експорт, свързан с проблемите, касаещи конкурентоспособността на българската икономика, намаляване на зависимостта от вторичния доход, свързан с преводите които изпращат българските мигранти към техните роднини в България, капиталовата сметка, свързана с недостатъчно ефективното усвояване на средствата по НПВУ и частично фондовете на ЕС за България, ниския размер на ПЧИ (3,2%) в сравнение с други държави-членки на ЕС, които се опитват да постигнат конвергентен растеж и сближаване, като Хърватия, Латвия и Естония (чийто ПЧИ са между 7-20% от БВП).

1.6. Наличните данни за изпълнението на параметрите по КФП ясно разкриват, че през целия разглеждан период е налице тенденцията на ежегодно преизпълнение на приходите и неизпълнение на разходите, в сравнение с разчетите при тяхното планиране. В рамките на разглеждания период последните две години бюджетът е завършил на бюджетен дефицит.

1.7. ИСС споделя разбирането, че от една страна, този начин на планиране оставя възможност за по-голяма гъвкавост на изпълнителната власт, ако се стигне до непредвидени за календарната година разходи, но от друга, подобен подход на представяне на бюджетната рамка създава непредсказуемост от гледна точка на първоначално заявените намерения на изпълнителната власт.

1.8. ИСС препоръчва да се намери подходяща форма за ежегодно представяне на разликите между планираните параметри от изпълнителната власт и гласуваните такива от законодателната, и фактическото състояние на тези параметри на касова основа година по-късно. Подходящо би било такъв раздел да стане част от Средносрочната бюджетна прогноза, като съответната статистическа информация бъде придружена и от анализ от страна на МФ, който да анализира отклоненията. Това ще подобри прозрачността и ще повиши доверието на обществото в провежданата от законодателя икономическата политика.

1.9. ИСС отбелязва, че съпоставянето на преразпределителния ефект на общия държавен бюджет на България с този средно за страните в ЕС, разкрива следната картина: за периода

2015-2022 г. постъпленията по КФП са 36,8% от създадения БВП, а средно за Съюза той е 46,2% или е налице разликата е 9,4% пункта. Същевременно усреднените резултати за разходната част показват, че за периода направените плащания по КФП са 37,8% за нашата страна, срещу 48,7% за ЕС или различие от 10,9% пункта. Представените данни имат за цел да покажат общата картина на преразпределителния ефект и не представляват оценка или препоръка, относно преразпределителната функция на държавния бюджет на България.

1.10. ИСС е загрижен, че капиталовата програма не се изпълнява в пълен размер в нито една от годините след 2015 г., а ако се върнем до по-заден период, дори след 2008 г. Така например, през целия наблюдаван период тя се е изпълнявала средно едва на 77% от планираното.

1.11. Според ИСС, причините за това незадоволително реализиране на капиталовите разходи могат да се търсят в по-високия размер на планираните капиталови програми през годините спрямо възможностите да се изготвят и реализират проекти, за които е осигурено нужното финансиране, в рамките на бюджетната година. Независимо от причините – липсата на ефективно реализирана програма за инвестиции, от страна на държавата, води до забавяне на реалния растеж на икономиката.

1.12. ИСС счита, че е необходимо като допълнителна част от СБП всяка година да се приложи допълнителен абзац, който да прецизира в по-конкретни детайли списъка с инвестиционни проекти на всяко едно министерство и степента на готовност за тяхната реализация. Към момента няма обобщен и синергичен поглед върху цялата капиталова програма на КФП в рамките на СБП, дотолкова доколкото последната се явява МОТИВИ на ЗДБРБ.

1.13. ИСС отбелязва, че ръстът на текущите нелихвени разходи през последните три години се дължи основно на увеличение на средствата, които бяха отделени за компенсиране на българската икономика за справянето със здравната и енергийните кризи. Динамиката в останалите елементи запазват стабилни нива през целия изследван период като дял от БВП на страната.

1.14. ИСС подчертава тенденцията на ежегодно неизпълнение на планираното бюджетно салдо, което сумарно за изследвания осемгодишен период е около 16 млрд. лева. При реално изпълнение на бюджетното салдо, елементите на мултипликатора, биха довели при равни други условия, до по-висок БВП по текущи цени към момента.

1.15. ИСС препоръчва да се търсят ефективни начини за ускоряване на договарянето и разплащането на средствата, които България по получава по програмите на ЕС (в рамките на съответните седем годишни периоди) и отделните планове за подкрепа на европейските страни, вследствие на различните по обхват и естество кризи (като например: Плана за възстановяване и устойчивост).

2. Структура на БВП на страната в периода 2015-2022 г.

2.1. Динамика на БВП в периода 2015-2022 г. по разходен, доходен и производствен метод

2.1.1. Външна среда в периода 2015-2022г.

2.1.1.1. Ситуацията в ЕС и особено в Евроната оказва силно влияние върху валутния курс на лева, който е фиксиран към еврото, както и на търговския баланс на България в качеството ѝ на страна-членка на ЕС. Почти през целия период, европейската икономика нараства с по-нисък темп от световната. Темповете се изравняват чак в края на периода – през 2022 г. В началото на периода, развитието на икономиката на ЕС е възпрепятствано в резултат на повишената несигурност, свързана с ефекта от предстоящото излизане на Великобритания от Съюза, влошената икономическа и политическа среда в Турция, миграционния поток към страните от ЕС, поради конфликта в Сирия и задълбочаващите се проблеми в Африка.

2.1.1.2. Във втората половина от периода, негативно влияние оказва разпространението на пандемията от COVID-19 и предприетите мерки за ограничаване на заразата. Руската инвазия в Украйна във втората половина на периода също доведе до високо покачване на енергийните цени, прекъсване на газовите доставки и висока инфлация. Тези наслагващи се кризисни шокове доведоха и до нарушени вериги на доставки. Валутният курс (щ.д./евро) остава сравнително стабилен през целия период. Само през последната година от периода (2022 г.) се наблюдава обезценяване на еврото, като курса спада до 1,05. Влияние за този резултат оказва най-вече голямата разлика в лихвените проценти в двата валутни региона, поради различната антиинфлационна реакция.

2.1.1.3. Цената на неенергийните суровини в първата половина на периода намалява, но във втората му половина нараства. Това се дължи на повишението на цените на хранителните продукти и също и на по-високо търсене - главно на метали. Суровият петрол тип „Брент“

има устойчива цена в първите три години от периода (около 52 щ.д./барел), като в следващите пет години стабилно нараства (64-99 щ.д./барел). Това е свързано с решенията на ОПЕК във втората половина на периода за ограничаване на производството и повишеното търсене в резултат на различни фактори. Ефектът е увеличаване на производствените разходи и оказва инфлационен натиск.

2.1.2. Брутен вътрешен продукт (структурен анализ)

2.1.2.1. Крайното потребление през целия период е основен компонент в структурата на БВП. То е движено от подкрепата за заетост и нарастване на доходите на домакинствата (заплати, пенсии). В края на периода потреблението нараства (през 2021 г. с 6,7% и през 2022 г. с 5,2%), но в същото време брутообразуването на основния капитал приема силно отрицателни величини (2021 г. е минус 8,3%, а през 2022 г. е минус 4,3%). Липсата на инициатива за инвестиции и стимули за тяхното реализиране по същество може да се тълкува и като прорецесионна предпоставка в средносрочен период.

2.1.2.2. Нетният износ остава отрицателен почти през целия период и се движи в диапазона от минус 2% до минус 5,8%. Несигурната външна среда (пандемия и геополитически предизвикателства), както несигурната вътрешна среда (чести политически избори и честа смяна на правителства) също оказват влияние на стимулите за инвестиции. Номиналното увеличение на износа кореспондира с номинално увеличение и на вноса под влияние основно на инфлационни процеси, при малка динамика на физическите обеми.

2.1.2.3. През целия период БВП на България нараства средно с 3,1%. Като динамика високи горни и долни граници са – през 2021 г., когато БВП нараства със 7,6% и 2020 г., когато намалява с минус 4%. В същото време, световната икономика нараства с почти същия темп от 2,9% като българската. Като динамика високи горни и долни граници са през 2021 г., когато световната икономика нараства със 6,1% и през 2020 г., когато спада с минус 3%. Европейската икономика нараства с 1,7% за разглеждания период. В същото време разликата в БВП на човек от населението (по текущи цени) между ЕС-27 и България е около три пъти към 2022 г. Изводът е, че с този темп на растеж на българската икономика тя нараства успоредно със световната икономика и недостатъчно спрямо средното за икономиката на ЕС-27. Което поставя под съмнение постигането на конвергенция с ЕС в следващите 15 години. Като това вероятно ще ускори и без това значителните миграционни процеси които допълнително отслабват българската икономика.

2.2. Икономически растеж, инфлация и пазар на труда

2.2.1. Инфлация и икономически растеж

2.2.1.1. Инфлацията през периода се влияе както от външни, така и от вътрешни фактори. От външните фактори най-силно влияние през периода са оказали международните цени на петрола и основните суровини. През 2015 г. и 2016 г. ХИПЦ остана отрицателен (минус 1,1 и минус 1,3) което доведе до известни дефлационни процеси и отрицателна стойност за брутообразуването на основен капитал (минус 6,6% през 2016 г.). В следващите години (2017-2021 г.) ХИПЦ умерено нараства като се движи в диапазона от 1,2 - 2,8%. Това се дължи както на динамиката на международните цени на горивата и хранителните стоки, така и на вътрешни фактори. Инфлацията достига своя връх в края на периода през 2022 г. когато ХИПЦ приема стойност от 13%.

2.2.1.2. Други външни фактори. Кризата с африканската чума по свинете през 2018 г., която води до увеличение на международните цени на месото. Кризисни климатични явления в различни части на света, които оказват влияние на производството на земеделски продукти. Силно рестриктивните мерки за международната търговия, свързани с пандемията от COVID-19. Част от тях се отразяват и на производството.

2.2.1.3. Повишени цени на торовете и разходите за труд в сектора на земеделието, което увеличава цените на хранителните стоки. Направените повишения в административните цени на природен газ, електрическа и топлинна енергия в България поради повишение на международните цени на енергийните стоки в резултат от геополитически рискове, като войната в Украйна и преди това започналото възстановяване на икономиките от COVID-19. Също така, и увеличени цени в транспорта, заради поскъпване на горивата. Не на последно място, това е темпът на икономически растеж, който съпътства целия период.

2.2.2. Пазар на труда, доходи от труд и икономически растеж

2.2.2.1. Средният темп на икономически растеж през периода (2015-2022 г.) е годишно в диапазона 3-4%. Това оказва влияние върху пазара на труда и създава необходимост от висока заетост, макар безработицата да е близо до своето естествено равнище. От друга страна, миграционните процеси и застаряването на населението водят до свиване на активната работна сила. Тези две тенденции на постоянен темп на растеж и свиване на активната работна сила водят до недостиг на кадри на пазара на труда.

2.2.2.2. Заетостта през целия период остава стабилна с известен темп на нарастване между 0,2 – 1,8%. Потенциалът за нарастване на заетите лица в средносрочен план остава нисък поради запазване на високия темп на миграция, който оказва влияние и върху раждаемостта. Отрицателни величини приема през 2018 и 2020 г. През 2018 г. величината на показателя от минус 0,1% трябва да се тълкува по-скоро като задържане на нарастването. А величината на показателя от минус 2,3% през 2020 г. е свързана с ограничителните мерки, предприети от здравните власти свързани с пандемията от COVID-19. Влияние оказва и забавянето на външното търсене, свързано с кризите от пандемията и войната в Украйна.

2.2.2.3. Коефициентът на безработица плавно намалява, като от 9,1% в началото на периода (2015 г.) постига намаление до 4,3% в края на периода (2022 г.). В рамките на тези величини, безработицата сред лицата с основно и по-ниско образование е най-висока, докато най-ниска е сред лицата с висше образование. По сектори най-много заети лица има в сектора на услугите (около 64%), следван от сектора на индустрията (около 30%) и най-малко в сектора на селското, горското и рибното стопанство (около 6%). В градовете безработицата е по-ниска от тази в селата.

2.3. Външнотърговски сектор /нетен износ, внос и износ/

2.3.1. Търговският баланс (нетен експорт) остава отрицателен за целия анализиран период (2015-2022 г.). Средната стойност за периода на годишна основа е минус 4,0%. В началото на периода през 2015 г. той е минус 5,8% и в края на периода се запазва също минус 5,8%. Най-ниските стойности приема през 2016 г. и 2017 г. съответно минус 2,0% и минус 1,5%. Голямо влияние оказват дефлационните тенденции на международните пазари в първата половина на периода. Те обхващаха както енергийни продукти, така и групата на металите. Това засегна износа на желязо, стомана и мед, както и износа на енергийни продукти за трети страни извън ЕС. В първата част на периода стабилен остава износа на „машини, транспортни средства, апарати, инструменти“ и износа на „химически продукти, пластмаси, каучук“ с акцент върху торовете и пластмасовите изделия.

2.3.2. Във втората половина на периода ограниченията, свързани с пандемията от COVID-19 оказват силно негативно влияние върху услугите свързани с туризъм, заедно с транспорт и пътувания. Негативно влияние оказва и ниският размер на инвестициите в основен капитал за сметка на увеличение на запасите, което допълнително подронва потенциала за износ. Необходими са по-силни фискални стимули за частни инвестиции в основен капитал,

сравними с тези на водещи държави от ЕС като дял от БВП. От друга страна, ниските лихвени проценти по кредитите в България стимулираха потребителското търсене, което доведе до увеличение на вноса. Силни позиции при вноса имат Германия, Румъния, Гърция, Франция, Турция и други. Отделно и кумулираният ефект на средствата от фондовете на ЕС (2014-2020 г.) и първото плащане по НПВУ, които оказват позитивен ефект върху заетостта и средните възнаграждения.

2.4. Платежен баланс и паричен сектор

2.4.1. Платежен баланс

2.4.1.1. Като цяло общата динамика на платежния баланс показва запазване на устойчива външна позиция и устойчиво ниво на международните резерви. Най-чувствителни през периода към външните шокове са: търговският баланс и вторичният доход. Само през последните две години от анализирания период (2021 г. и 2022 г.) текущата сметка по платежния баланс приема отрицателни стойности (минус 1,9% и минус 0,7%). А в първите шест години от периода (2015-2020 г.) текущата сметка е или с нулева стойност, или с положителна, формирайки излишък, като процент от БВП. Причините за отрицателните стойности в последните две години от периода са свързани с ефектите от наслагващите се кризи (пандемията и войната в Украйна). България разчита на туристическите услуги, които са свързани с пътнически транспорт, като нетните приходи от тези сектори силно намаляват заради кризисните шокове в тези две години.

2.4.1.2. Ефектите от пандемията в глобален план засягат и статията „вторичен доход, нето“. Деформациите в заетостта, породени от пандемията намаляват паричните преводи от български емигранти работещи в чужбина към техните роднини в България. Намаляват и изплащаните дивиденди и разпределение на печалбата, като ефект от пандемията, което се отразява и на статията „първичен доход, нето“. Същевременно има увеличение на изплатен инвестиционен доход към нерезиденти, което влошава статията „първичен доход, нето“.

2.4.1.3. Дефицитът по търговското салдо, който съществува през целия анализиран период също оказва негативно влияние върху платежния баланс, като се формира главно заради силното нарастване на вноса, което изпреварва износа (който също нараства, но в по-малка степен). Допълнителни ефекти във втората половина на периода оказват и влошената икономическа активност в Турция, която е един от основните търговски партньори на България. Тя оказва негативно влияние на българският износ и стимулира турския внос към

България. Динамиката на пасивите по платежния баланс се влияе също и от поемането на нов дълг и изплащането на падежиран досегашно поет.

2.4.1.4. Излишъкът по капиталовата сметка също не се повишава в достатъчна степен, заради пропуснатия аванс по НПВУ и необходимостта от по-ускорено усвояване на средствата по първите плащания. Закупуването на квоти за въглеродни емисии, поради европейските регулации и спецификите основно на енергийния сектор, също се отразява негативно върху размера на капиталовата сметка. Наблюдава се и известно активизиране по плащанията за програмния период 2014-2020 г. по фондовете на ЕС за България, което води до известно увеличение на трансферите към сектор държавно управление. Плавното нарастване на ПЧИ в номинален размер (като % отношение към БВП остава непроменено) за целия разглеждан период оказва позитивно влияние върху платежния баланс.

2.4.2. Паричен сектор

2.4.2.1. Паричният сектор през изследвания период е повлиян главно от постоянно висок приток на привлечени средства в банковата система и поддържане на висока ликвидност. През целия изследван период, показателят М3 (агрегат „широки пари“) трайно нараства от 8,8% през 2015 г. до 13,2% през 2022 г. Същевременно вземанията от фирми и вземанията от домакинство също плавно нарастват. Водеща роля имат вземанията на домакинствата, които нарастват от минус 1,3% през 2015 г. до 14,6% през 2022 г. Вземанията от фирми нарастват от минус 1,8% през 2015 г. до 11,1% през 2022 г.

2.4.2.2. Анализ на конкретните фактори за тази динамика на паричния сектор. Поддържането на икономически растеж и стабилно състояние на валутните резерви на страната. Увеличение на спестяванията на неправителствения сектор в банковата система, които са направени с предпазен мотив в условията на повишена несигурност, в резултат на наслагващи се макроикономически шокове (пандемията, войната и др.). Динамиката на лихвените проценти оказва по-малко влияние, защото тя се засилва в края на периода като отговор на високата инфлация. Ниските нива на лихвените проценти доведоха до увеличение на кредитите за домакинствата (основно за покупка на жилище), при запазване на висока ликвидност на банките. Стабилизираща функция оказва и мораториума за изплащане на банкови кредити по време на пандемията, който не допуска сериозно нарастване на необслужваните кредити. Чак в края на периода (2022 г.) БНБ предприема различни мерки за „охлаждане“ на инфлацията и кредитната активност, които нямат

съществен ефект за анализирания период 2015-2022 г. Увеличението на печалбите на енергийните компании (нефинансови предприятия) във втората половина на периода също оказва влияние върху нарастването на депозитите в банките. Предприятията от другите сектори (главно индустрия) се сблъскаха във втората половина на периода с нарастващи цени на горива, суровини, затруднения във веригите на доставка – което доведе до повишено търсене на кредити.

3. Анализ на фискалните параметри на държавата от СБП за периода 2015-2022 г.

3.1. Анализ на приходите

3.1. Според данните за фактическото изпълнение на КФП за периода 2015-2022 г., постъпленията в хазната нарастват с 32 589,4 млн. лева, започвайки от 32 199,5 млн. лева (през 2015 г.) и достигайки до 64 788,9¹ млн. лева (през 2022 г.). Ръстът на приходите за този осем годишен период е 101,2%, което на практика означава, че постъпленията в бюджетната рамка по КФП, като номинална стойност са се удвоили от 2015 г. насам. Трите основни стълба, съставляващи приходната част на КФП, са данъчно-осигурителните приходи², неданъчните приходи³ и приходите от помощи и дарения⁴.

3.1.1. Данните за разглеждания период разкриват, че данъчните приходи са нараснали от 24,86 млрд. лева (за 2015 г.) до 46,78 млрд. лева (за 2022 г.) или е налице увеличение на постъпленията от този първи стълб на приходната част на КФП с 88,2%. Динамиката на отделните елементи, които съставляват данъчно-осигурителните постъпления разкриват различни по степен на нарастване тенденции.

3.1.1.1. За периода 2015-2022 г. приходите от преки данъчни постъпления са се увеличили от 4,59 млрд. лева на 9,92 млрд. лева или се наблюдава ръст от 116,1%. Двата елемента, които съставляват този тип данък са ДДФЛ и ДДЮЛ. При първия от тях е налице

¹ През 2022 година в стойността на общите приходи са включени и 3 181 млн. лв. еднократни извънредни постъпления по бюджета на Фонд „Сигурност на електроенергийната система“, които не са включени в разчетите към ЗДБРБ за 2022 г..

² Първата група включва следните елементи: преките данъци (ДДФЛ и ДДЮЛ), косвените (ДДС, акцизи, мита и митнически такси, данък върху застрахователните премии), другите данъци (други данъци по ЗКПО, имуществени данъци, както и такса върху производството на захар за периода 2015 – 2017 година) и социално и здравно-осигурителни вноски.

³ Втората група постъпления в бюджета включват в себе си: приходи от различни държавни, общински и съдебни такси; глоби, санкции и наказателни лихви; приходи и доходи от собственост на държавните институции; постъпващи средства от концесии; продажба на квоти за емисии на парникови газове.

⁴ Третият основен елемент на приходите в бюджета са средствата, които постъпват по различните европейски програми, проекти и планове.

положително изменение от 95,2%, а при втория - ръст от 146,9%. Тези числа разкриват, че темпа на нарастване на данъка внасян от фирмите, през разглеждания период, е по-съществен от този, който е удържан за сметка на работещите. Въпреки това, като абсолютна стойност, налозите, събирани от ДДФЛ остават по-високи от постъпленията от ДДЮЛ – като в края на 2022 г. разликата между тях е 738,6 млн. лева⁵. Данните от КФП показват, че темпа на нарастване на постъпленията от ДДФЛ варират между 8% и 13% на годишна база, като средното увеличение за периода гравитира около 10%⁶. При корпоративния данък са налице два подпериода – 2015-2019 г. и 2020-2022 г. През първия от тях средното нарастване, текуща спрямо предходна година, е също в рамките на 10-те процента (между 7% и 12%), докато през втория подпериод има съществена динамика в темповете от 1% (2020 г.), през 25% (2021 г.) до 35% (2022 г.).

3.1.1.2. По отношение на косвените данъци събираемостта е нараснала от 12,45 млрд. лева до 21,54 млрд. лева, което се равнява на 9,09 млрд. лева или ръста при индиректните данъци е 73% за целият период. Основен принос за това нарастване през тези осем години има ДДС-то, което се увеличава почти двойно от 7,74 млрд. лева (2015 г.) на 15,33 млрд. лева (2022 г.) или изразено като процент – ръст от 98,1%. Динамиката при данъка върху потреблението в годините до 2019-та се движи между 8% и 11%, на годишна база, след което преминава през стойност малко под нулата (минус 0,6%) през кризисната 2020 г. и нарастване от по 18% за последните две години⁷. При акцизите нарастването е значително по-малко и е само 26,1%, докато при митата е 183,8%⁸. По отношение на данъка върху застрахователните премии се наблюдава ръст от 96,6%.

3.1.1.3. Социално-осигурителните постъпления са един от основните стълбове на данъчните приходи. Динамиката при тях е тясно обвързана с посоката на развитие на икономиката на страната и нарастването на работните заплати. За периода 2015-2022 г. тези постъпления в бюджета нарастват от 6,95 млрд. лева на 13,74 млрд. лева или общ ръст от 97,7%. Това процентно изменение е почти еквивалентно с ръста на приходите от ДДФЛ, което е една от

⁵ През 2022 година е отбелязана най-малката абсолютна разлика между двата вида преки данъци. За периода 2015–2021 година превишението на ДДФЛ над ДДЮЛ плавно нараства през всяка една календарна година от 871 млн. лева /2015 г./ до 1 446 млн. лева /2021 г./ .

⁶ С изключение на 2020 г. (4%) и 2021 г. (16%) – въпреки че, сумарно средната стойност за двете години се движи отново около 10-те процента.

⁷ Двукратния ръст, спрямо тенденцията до 2019-та година, се дължи на активните инфлационните процеси

⁸ Почти трикратното увеличение при постъпленията от мита и митнически такси се корени в същественото нарастване на физическите обеми и цените на внасяните стоки през динамичната 2022-та година

закономерните зависимости в процеса на бюджетирането. Във връзка с последната група данъчните приходи, а именно „другите данъци“ се наблюдава положително изменение от 82,4%, като ръста в абсолютна стойност е 713,7 млн. лева.

3.1.2. При неданъчните постъпления увеличението е с цели 224,7% – от 3,70 млрд. лева до 12,00 млрд. лева. Ключов елемент за това съществено изменение са реализираните еднократни извънредни приходи през 2022 г.⁹. Елиминирането на тази сума, при отчитането на общия ръст на неданъчните приходи би разкрило, че той би бил 138,6%.

3.1.3. Последният елемент от приходния стълб – помощите и даренията – се характеризира със съществена динамика. Макар да е налице общ ръст на тези приходи от близо 2,5 млрд. лева между първата и последната година на разглеждания период, вглеждането по-детайлно в данните показва, че няма изразена тенденция. Причина за това може да се търси в два аспекта – източника на средства (сумите, които постъпват по различните програми и фондове от ЕС) и степента им на привличане (как се усвояват).

3.2. Анализ на разходите и бюджетното салдо

3.2. Общите разходи по КФП, реализирани за периода 2015-2022 г., се увеличават през всяка една календарна година – от 34,68 млрд. лева (2015 г.) до 66,11 млрд. лева¹⁰ (2022 г.), или изразено като абсолютна стойност – 31,43 млрд. лева, което е нарастване от 90,6% за разглежданите осем години. Трите стълба формиращи разходната част са – нелихвените разходи, лихвените разходи и вноската в бюджета на ЕС.

3.2.1. Основният стълб в разходната част на консолидирания бюджет на страната са нелихвените разходи (включва текущите нелихвени разходи и капиталовите), където се наблюдава ръст от 93% за периода 2015-2022 г.

3.2.1.1. Според данните, текущите нелихвени разходи са се увеличили от 26,14 млрд. лева до 58 млрд. лева, или ръст от 121,9%. На практика тази първа група нелихвени разходи формират между 75% (през 2015 г.) и 89% (през 2021 г.) от всички разходи по КФП за периода 2015 – 2022 година. Нарастването на това съотношение през последните три години е по-съществено заради по-ниската степен на реализиране на капиталовите разходи (като дял от БВП), и влиянието на различните по естество кризи (които доведоха до

⁹ Постъпленията във фонд „Сигурност на електроенергийната система“ в размер на 3 181 млн. лева

¹⁰ През 2022 година в стойността на общите разходи са включени и 3 181 млн. лв. плащания с еднократен извънреден характер, които не са включени в разчетите към ЗДБРБ за 2022 г.

необходимостта от субсидиране на множество сектори). Макар да е налице тенденция на увеличение на дела на тези разходи през последните години, исторически погледнато, данните за нелихвените плащания показват че последните се характеризират както с нарастващи, така и с намаляващи дялове спрямо БВП¹¹. Елементите, формиращи тази група разходи, се променят както следва: разходи за персонал – нарастване от 7 625,2 млн. лева или изразено като процент – ръст 108,7%; разходи за издръжка – увеличение с 3 554,2 млн. лева, или нарастване от 100,0%; разходи за субсидии – ръст от 8 839,4 млн. лева, или увеличение с 542,8%; разходи за социално осигуряване – нарастване от 11 843,0 млн. лева, или ръст от 84,9%; разходи за пенсии (част от тези за социално осигуряване) – увеличение със 7 202,1 млн. лева, или процентен ръст от 85,4%; От представените основни пера на текущите нелихвени разходи се отличава елементът на компенсации за справяне с кризите, който е нараснал над пет пъти. Основната причина за отделянето на тези средства беше необходимостта от подпомагането на българската икономика във връзка със здравната и енергийната кризи, през последните три години на изследвания период. Изменението на останалите елементи, формиращи текущите нелихвени разходи е в граници близки до общия темп на нарастване на разходите от 90,6%. Например, този на разходите за персонал е 108,7%, което е с 8,1% пункта по-високо от общия ръст на заплатите в страна за разглеждания период, който е 100,6%¹², докато темпа при социални плащания (84,9%) и пенсии (85,4%) е на ниво по-ниско от ръста в постъпленията им, който е 97,7% (което разбира се не отменя необходимостта от преосмисляне на социално-осигурителния модел).

3.2.1.2. Вторият елемент, част от нелихвените разходи, са капиталовите плащания. От графиката, представена в приложението на настоящия анализ може да се види, че през седем от осемте години (без 2015-та година), извършените капиталови разходи са били по-малко от заложените в ЗДБРБ през съответната година. Сумарно за периода 2015-2022 г. са били планирани капиталови плащания в размер на 55,03 млрд. лева, а фактически са осъществени проекти за 42,33 млрд. лева или е налице нереализиране на инвестиции на стойност от 12,7 млрд. лева. Това означава, че на капиталовата програма на страната за периода се е изпълнила само на 76,9% от предвиденото за тези осем години, като в някои от тях

¹¹ Например през 2017 г. дялът на текущите нелихвени разходи е 84% от всички разходи, като през следващите две години той намалява с 5 (пет) процентни пункта – до 79% през 2019 г.

¹² Средната годишна работна заплата за 2015 г. е била 10 535 лв., а през 2022 г. - 21 128 лв. (данните за последната година от разглеждания период са предварителни)

усвояемостта на средства е достигнала до незадоволителните – 60%. Основните фактори, които могат да бъдат изведени, като предпоставки за тази степен на реализиране са групирани в два аспекта, които се допълват, а именно – нереалистично високите планирани капиталови програми през годините и неспособността да се изготвят и реализират проекти (за които са осигурени нужните финанси). Независимо от причините едно е сигурно – липсата на ефективно реализирана програма за инвестиции от страна на държавата е довела до забавяне на реалния растеж на България през тези осем години.

3.2.2. Разходите за лихвени плащания по КФП за разглеждания период са движат в рамките между 624 млн. лева (2020 г.) и 792 млн. лева (2017 г.). При този тип разходи няма изразен тренд, защото той зависи от съответните падежи и цялостната политика по емитиране на дълг. Ако може да се изведе все пак някаква тенденция – намалява дела на т.нар. „вътрешни“ лихви за сметка на „външните“.

3.2.3. Третият основен стълб на разходите е вноската на България в бюджета на ЕС. Наблюдава се увеличение от 80,2% за периода, което е съвсем закономерна тенденция, поради обвързаността на това плащане с темпа на нарастване на БВП на страната, който е 84,6% за последните осем пълни календарни години.

3.2.4. Финалният резултат на всеки бюджет е неговото салдо. От данните за КФП на страната за периода 2015-2022 г. е видно, че бюджета на държавата ни е завършвал на положителен резултат в три (2016 г., 2017 г., 2018 г.) от осемте изследвани години. В същото време, във всеки един от планираните бюджети от 2015 г. насам е било заложено салдото да е отрицателно. Числата разкриват, че през нито една от осемте години фактическото салдо (независимо дали е било положително или отрицателно) не е било по-голямо от планираното. Сумарната стойност на гласуваните, но неизпълнени бюджетни резултати за тези осем години възлиза на 15 779,5 млн. лева или казано по друг начин, средно салдото по КФП е било с близо 2 млрд. лева преизпълнено спрямо планираното. За целите на анализа е важно да се отбележи, че общото нереализиране на разходната част на бюджета се дължи в най-голяма степен на неосъществените капиталови разходи (около 80%).

3.3. Анализ на изпълнението на КФП¹³¹⁴

3.3.1. Приходната част на КФП се характеризира с преизпълнение на постъпленията средно с 3,2 процентни пункта за периода, като в седем от осемте¹⁵ години фактическите постъпления са повече от планираните. Данните за трите стълба, формиращи приходите са следните – данъчните постъпления (превишение средно с 2,8% пункта), неданъчни (превишение средно с 12,2% пункта) и помощи и дарения (неизпълнение средно със 7,5% пункта). От данните се вижда, че при преките данъци събираемостта (особено в елемента ДДЮЛ) е по-висока от косвените. При тази втора група директни данъци ключовият елемент, който определя събираемостта им е ДДС-то. Числата разкриват, че той превишава през по-голямата част от разглеждания период планираните резултати (с изключение на 2015 г. и 2022 г.). При социалните постъпления се наблюдава цялостно превишение на събираемостта от този тип постъпления в бюджета за периода 2015-2022 г., което резултира в подобрение на бюджетната позиция средно с 2,4% пункта.

3.3.2. Изпълнението на разходната част на КФП се характеризира с непълно изпълнение на заложения план, като средно за периода извършените плащания са с 1,4% пункта по-малко от гласуваните в ЗДБРБ през отделните години. Динамиката на реализираните разходи се движи в границите между 93,3% (2016 г.) и 102,0% (2021 г.), като в четири от осемте години общите разходи, направени през съответния календарен период са по-малко от планираните. Основният елемент, който е причина за непълното изпълнение на бюджетната програма са капиталовите разходи, които са близо 1/4 под планираните. По отношение на текущите нелихвени плащания е налице 3,1% пункта превишение над прогнозираните, като този ръст се е натрупал главно през последните две години на разглеждания период от стремглавото нарастване на перо „субсидии“ (вследствие и на различните по естество и интензитет кризи). При планирането на другите два стълба на разходната част по КФП – лихвени плащания и вноска в бюджета на ЕС – има ясна тенденция на надценяване на плащанията, които трябва да бъдат извършени по тях при залагането им в бюджета. По отношение на разходите за лихви нито веднъж за периода 2015-2022 г. последните не са достигнали прогнозираните нива или записаните в бюджета разходи са средно с 8,0% пункта повече от фактическите.

¹³ Следващата част на анализа проследява по какъв начин заложените параметри в план-програмата на отделните бюджети за периода 2015 – 2022 година са се изпълнили реално.

¹⁴ Подробни данни могат да се видят от таблица „Сравнение на фактическото и планираното изпълнение на приходите и разходите по КФП за периода 2015 – 2022 година“.

¹⁵ С изключение на 2017 г., когато изпълнението е 99,7%.

При вноската, която България трябва ежегодно да извършва към Съюза, само в една от годините е надминат прага на планираното (2021 г.), като плащанията изостават средно с 5,4% пункта от заложените в отделните бюджети за тези осем години.

3.4. Съпоставяне на елементите на КФП с динамиката на БВП¹⁶¹⁷

3.4.1. Приходната част на КФП се движи между 34,4% (2017 г.) и 39,2% (2022 г.) от БВП на страната за съответната година, като средно за периода събраните приходи отговарят на 36,8% от номиналния продукт създаден в България. По отношение на данъчните приходи има плавна тенденция на нарастване в годините до 2020-та включително, след което е налице известен спад, който може да бъде обяснен със съществения номинален ръст на БВП за периода 2021-2022 г. Положителна е тенденцията на постепенното нарастване на дела на преките данъчни постъпления, през всяка една от годините, започвайки от 5,1% и стигайки до 6%. При косвените данъци има една стабилен тренд, гравитиращ около 14-те процента, чийто водещ елемент са постъпленията от ДДС, които са средно 9,1% от БВП. По-ниската стойност на съотношението между косвените данъци и произведените стоки и услуги в страната за периода 2015-2022 г. се дължи на по-слабия ръст на приходите от акцизи (само 26,1% за осемте години). Социалните и здравни осигуровки се движат в рамките на 8% - 9% от БВП, докато постъпления от други данъци са константно по 1% през всяка една от годините. При неданъчните приходи и тези от „помощи и дарения“ няма ясно изразена тенденция, поради спецификата, че отделните елементи, които ги формират не са постоянните във времето и се влияят от фактори, като усвояемостта на парични средства по европейските програми и наличието на извънредни приходи с еднократен характер.

3.4.2. Разходната част по КФП е в границите между 33,6% (2017 г.) и 40,5% (2021 г.) – като средно за периода плащанията от общия бюджет на страната отговарят на 37,8%. Данните разкриват, че текущите нелихвени разходи постепенно нарастват като дял от БВП през периода 2015-2022 г. Разглеждането на структурата по елементи показва, че средствата, отделяни за персонал нарастват от около 8% (2015 г.) на 9% (2022 г.) от БВП, докато разходите за издръжка гравитират около 4-те процента за тези осем години. Ръстът на дела на компенсациите спрямо БВП, поради неблагоприятните и изпълнени с различни по

¹⁶ Номиналният БВП на страна за периода 2015 – 2022 година е нараснал с 84,6%.

¹⁷ Подробни данни могат да се видят от таблица „Относителен дял на отделните елементи формиращи приходната и разходната част на КФП към БВП за периода 2015 – 2022 година“.

естество и обхват кризи през последните три години – като това съотношение се повиша от около 2% (2015-2017 г.) до 6% (2021-2022 г.). Разходите за социално осигуряване (включително и тези за пенсии) започват и завършват тези осем години с едно и също съотношение към БВП – 15,6%, като в рамките на периода дела им постепенно намалява до 14,4% (през 2019 г.) и след това нараства до 16,8%¹⁸ (2021 г.). Капиталовите разходи са един от непостоянните елементи в разходната част на КФП и динамика им зависи в голяма степен от ефективно изготвените проекти, чиято цел е да стимулират растежа на икономиката на страната. За осемте разглеждани години, извършените разходи за инвестиции отговарят на едва 4,5% от създадения БВП. Лихвените плащания отстъпват два пъти за същия период от 0,8% до 0,4% от БВП, докато вноската на страната ни в бюджета на ЕС се движи константно около един процент.

3.4.3. Бюджетното салдо по КФП, макар и в пет от осемте години да е отрицателно, може да бъде определено като стабилно на фона, че през нито една от календарните години то не е надвишавало 3-те процента. За целия период то е дефицитно в размер на 9,84 млрд. лева, което отговаря на малко над 1% от създадения БВП за тези осем години (чийто размер е 943 млрд. лева). За сравнение, планираният дефицит за период 2015-2022 г. е 25,6 млрд. лева, което се равнява на 2,7% от всички създадени стоки и услуги в страната за тези осем години.

/п/

Зорница Русинова

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН СЪВЕТ

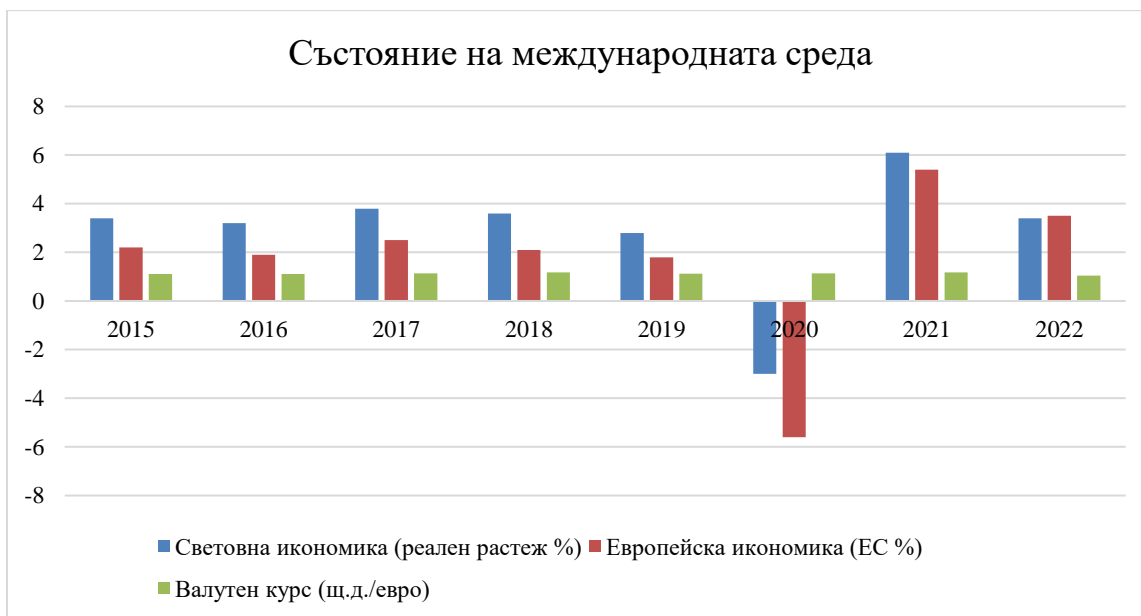
¹⁸ Причина за тази промяна са: полученото подпомагане под формата на добавки (свързани със здравната криза) и извършеното преизчислението на пенсии в края на разглеждания период.

Приложение с графики

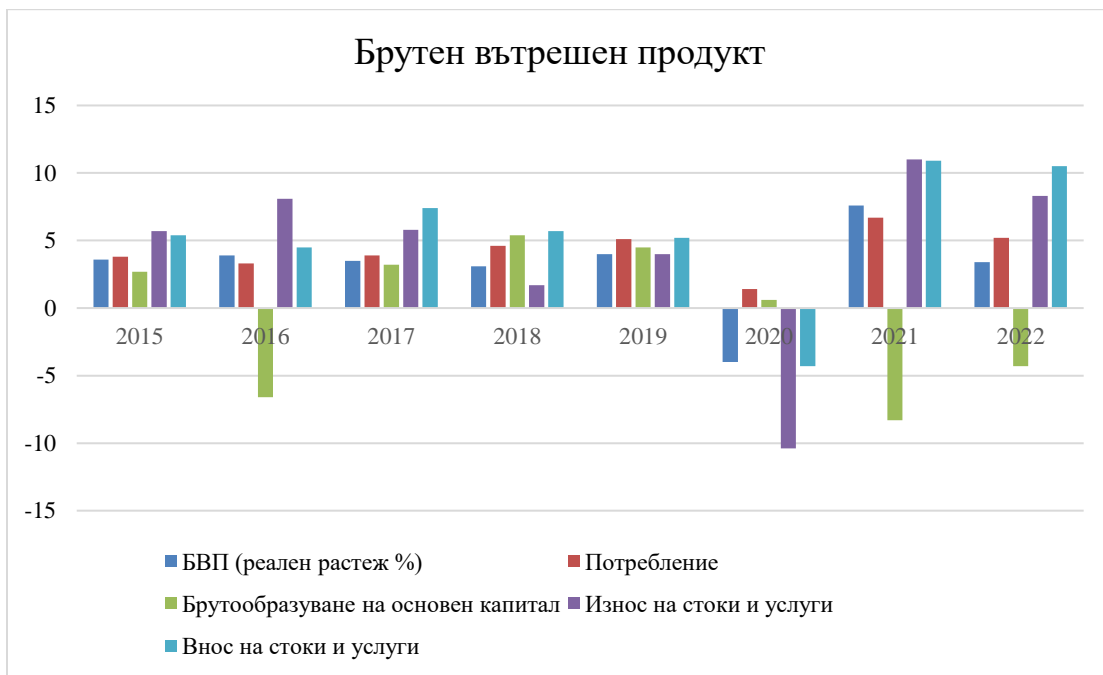
Графика 1: Цена на енергийни и неенергийни суровини (международна среда)

Източник: НСИ и таблица 1

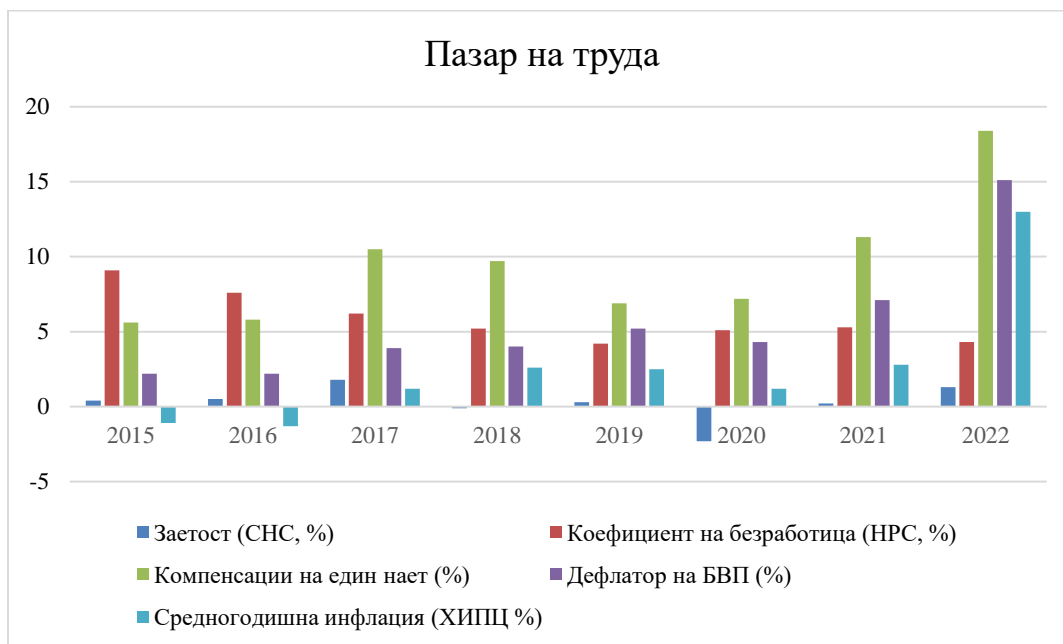
Графика 2. Състояние на международната среда

Източник: НСИ и таблица 1

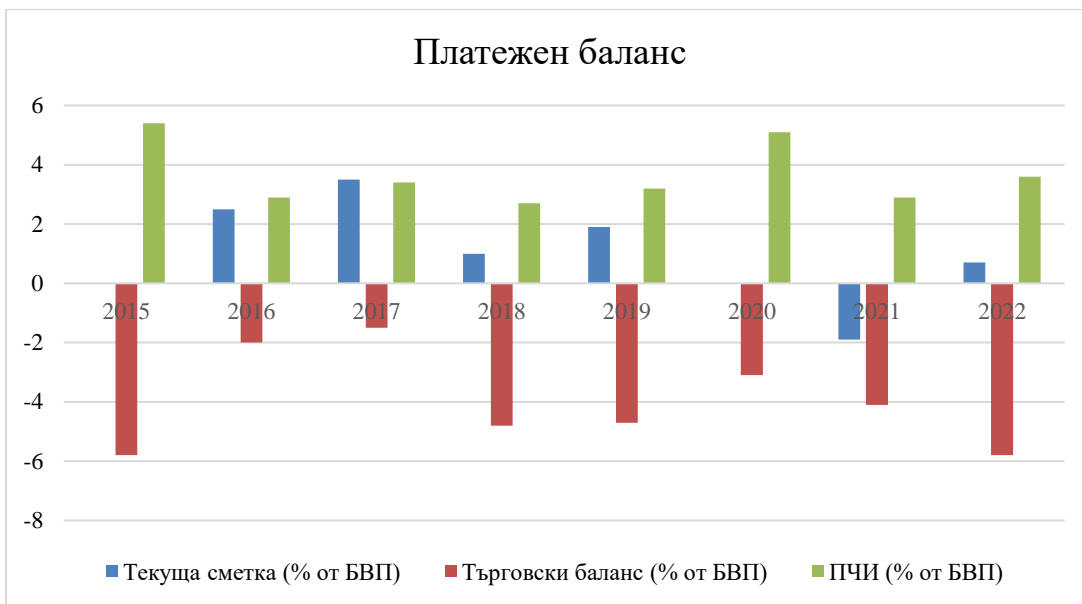
Графика 3: Брутен вътрешен продукт

Източник: НСИ и таблица 1

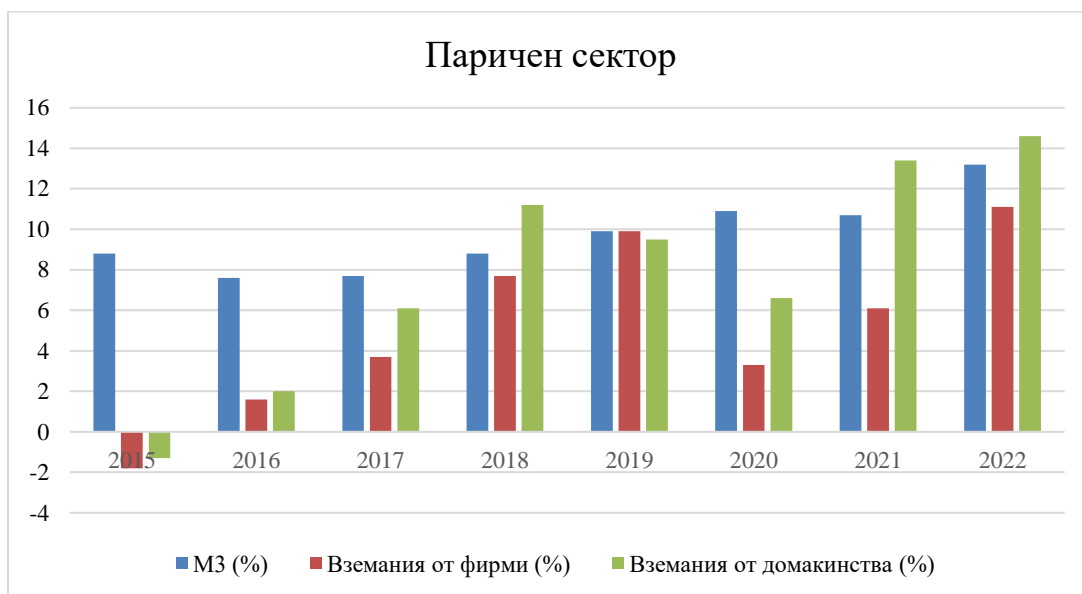
Графика 4: Пазар на труда

Източник: НСИ и таблица 1

Графика 5: Платежен баланс

Източник: НСИ и таблица 1

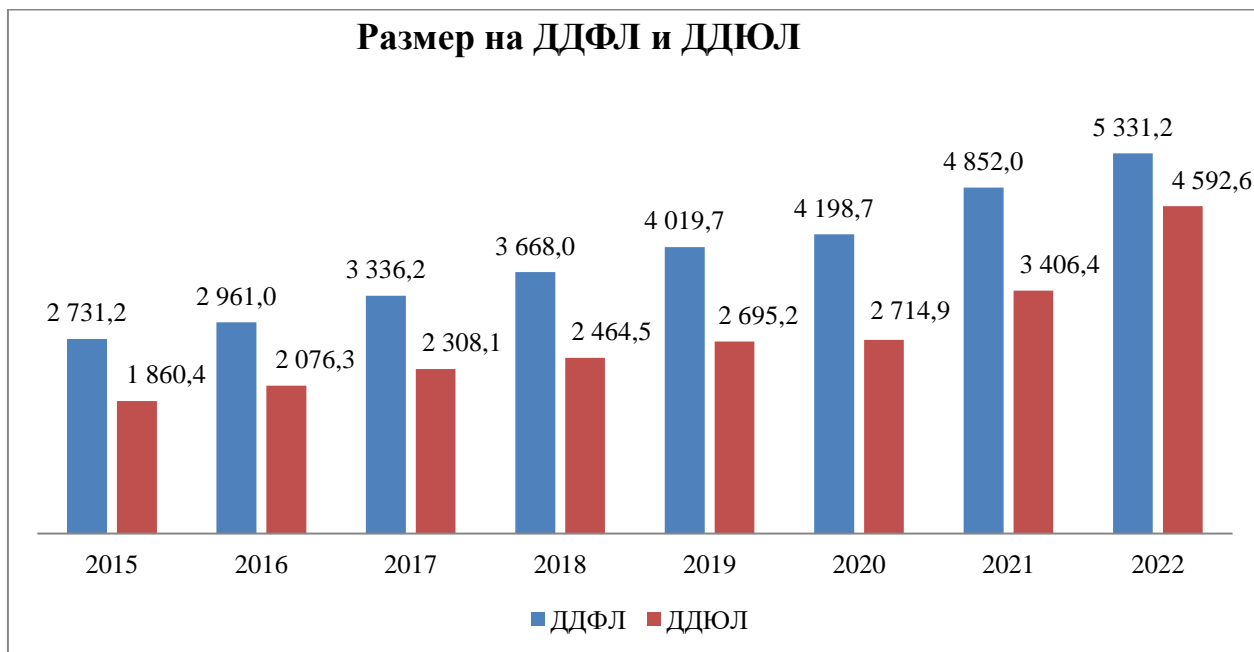
Графика 6: Паричен сектор

Източник: НСИ и таблица 1

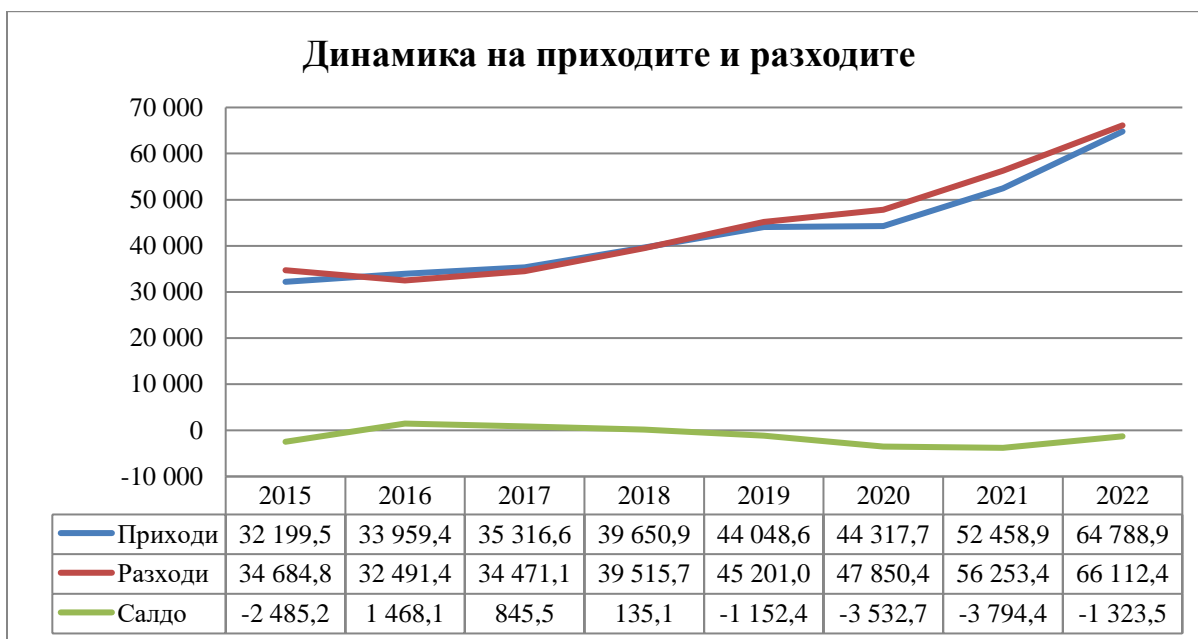
Графика 7: Динамика на приходите по КФП за периода 2015 – 2022 година

Източник: Информационен бюлетин на МФ

Графика 8: Сравнение на постъпленията от ДДФЛ и ДДЮЛ за периода 2015 – 2022 година

Източник: Информационен бюлетин на МФ

Графика 9: Динамика на приходите и разходите по КФП за периода 2015 – 2022 година

Източник: Информационен бюлетин на МФ

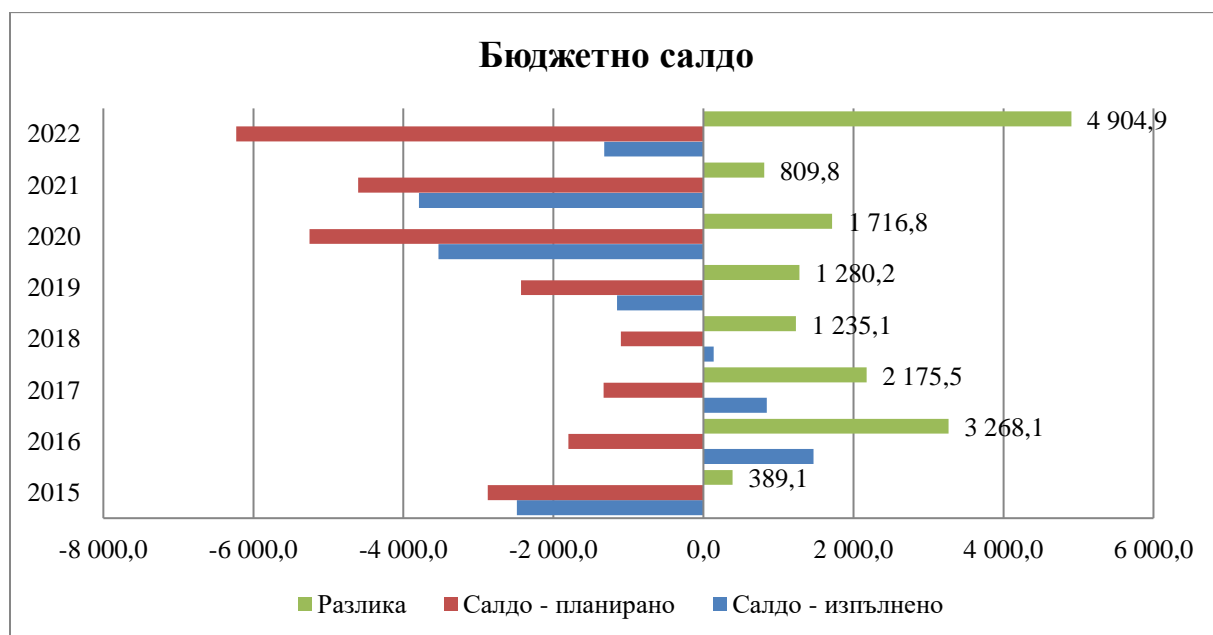
Графика 10: Динамика на текущите нелихвени разходи по КФП за периода 2015 – 2022 година

Източник: Информационен бюлетин на МФ

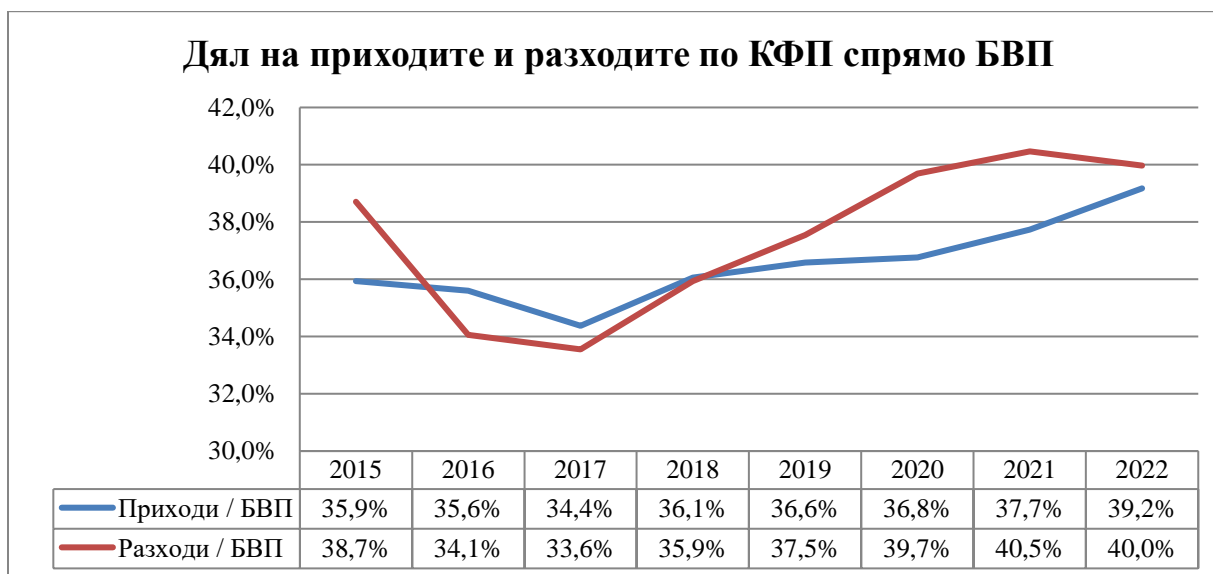
Графика 11: Сравнение на планираното и фактическото изпълнение на капиталовата програма за периода 2015 – 2022 година

Източник: Информационен бюлетин на МФ

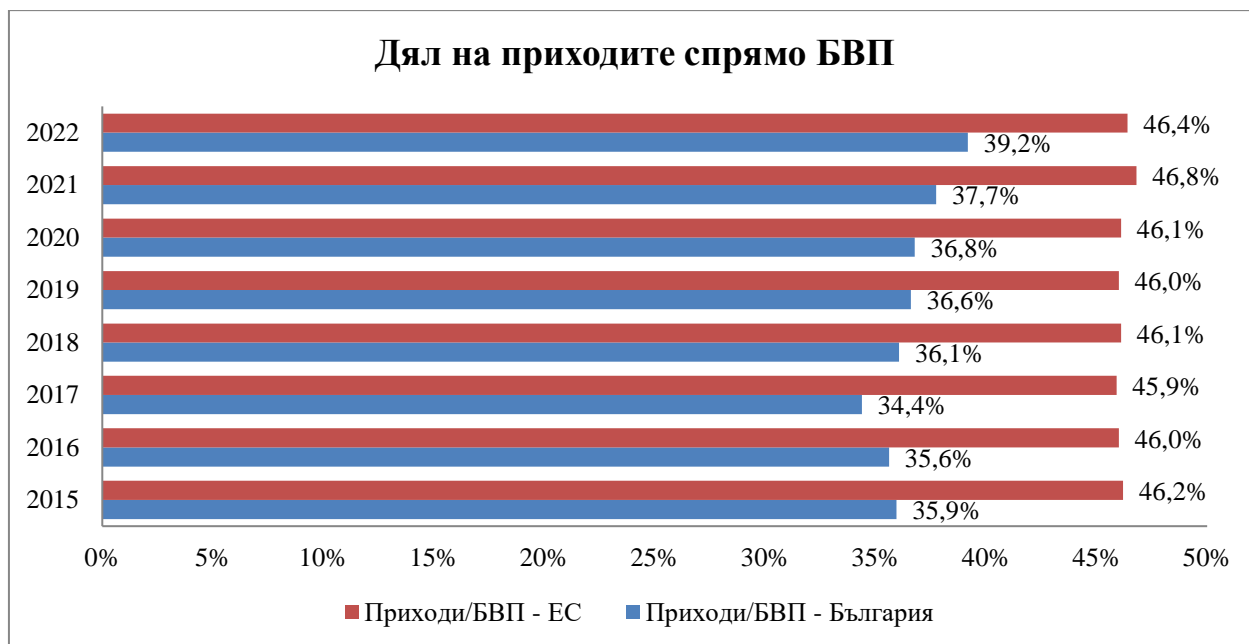
Графика 12: Сравнение на планираното и фактическото изпълнение на бюджетното салдо за периода 2015 – 2022 година

Източник: Информационен бюлетин на МФ

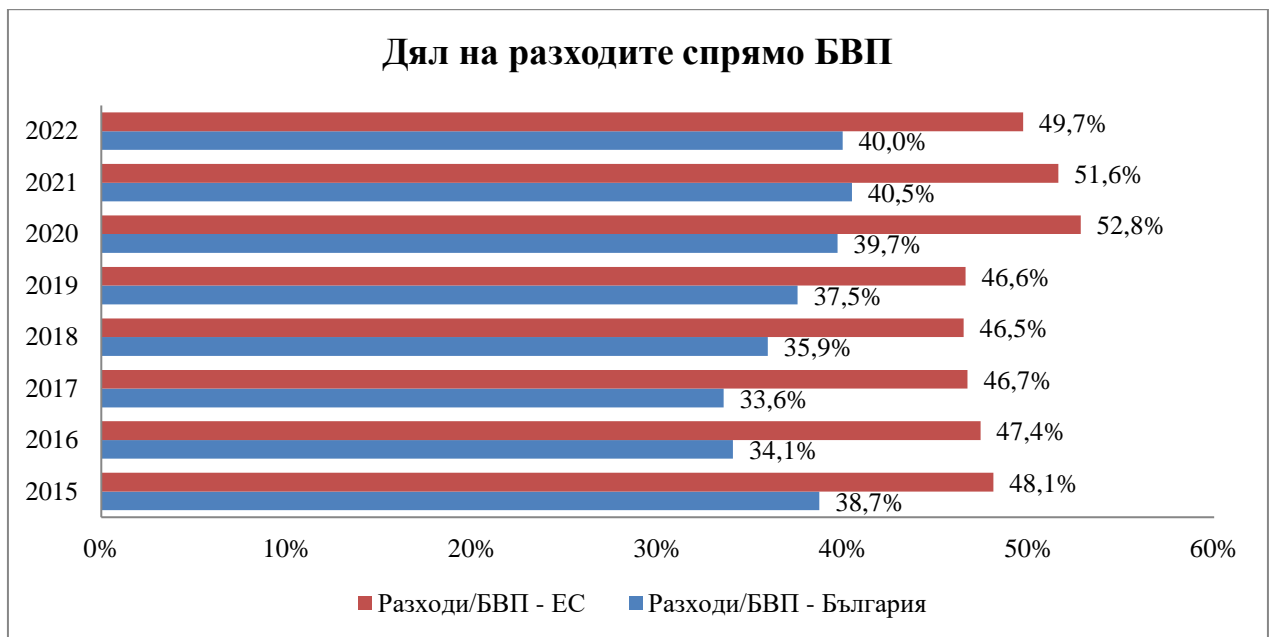
Графика 13: Дял на приходите и разходите по КФП спрямо БВП на България за периода 2015 – 2022 година

Източник: Информационен бюлетин на МФ, изчисления на автора

Графика 14: Сравнение между България и ЕС по отношение на дела на приходите спрямо БВП за периода 2015 – 2022 година

Източник: Евростат, информационен бюлетин на МФ, изчисления на автора

Графика 15: Сравнение между България и ЕС по отношение на дела на разходите спрямо БВП за периода 2015 – 2022 година

Източник: Евростат, информационен бюлетин на МФ, изчисления на автора

Приложение с таблици¹⁹

Таблица 1: Основни макроикономически показатели

№	Основни макроикономически показатели	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1. Външна среда									
1.1	Световна икономика (реален растеж,%)	3,4	3,2	3,8	3,6	2,8	-3,0	6,1	3,4
1.2	Европейска икономика (ЕС, %)	2,2	1,9	2,5	2,1	1,8	-5,6	5,4	3,5
1.3	Валутен курс (щ.д./евро)	1,11	1,11	1,13	1,18	1,12	1,14	1,18	1,05
1.4	Цена на петрол „Брент“ (щ.д./барел)	52,4	44,0	54,4	71,1	64,0	42,3	70,4	99,8
1.5	Цена на неенергийни суровини (в щ.д. %)	-15,0	-2,6	5,5	1,7	-4,2	3,3	32,7	8,7
2. Брутен вътрешен продукт									
2.1	БВП (млн. лв.)	89600	95390	102741	109964	120396	120553	139012	165384
2.2	БВП (реален растеж, %)	3,6	3,9	3,5	3,1	4,0	-4,0	7,6	3,4
2.а	Потребление	3,8	3,3	3,9	4,6	5,1	1,4	6,7	5,2
2.б	Бруто образуване на основен капитал	2,7	-6,6	3,2	5,4	4,5	0,6	-8,3	-4,3
2.в	Износ на стоки и услуги	5,7	8,1	5,8	1,7	4,0	-10,4	11,0	8,3
2.г	Внос на стоки и услуги	5,4	4,5	7,4	5,7	5,2	-4,3	10,9	10,5
3. Пазар на труда и цени									
3.1	Заетост (СНС, %)	0,4	0,5	1,8	-0,1	0,3	-2,3	0,2	1,3
3.2	Коефициент на безработица (НРС, %)	9,1	7,6	6,2	5,2	4,2	5,1	5,3	4,3
3.3	Компенсации на един нает (%)	5,6	5,8	10,5	9,7	6,9	7,2	11,3	18,4
3.4	Дефлатор на БВП (%)	2,2	2,2	3,9	4,0	5,2	4,3	7,1	15,1
3.5	Средногодишна инфлация (ХИПЦ, %)	-1,1	-1,3	1,2	2,6	2,5	1,2	2,8	13,0
4. Платежен баланс									
4.1	Текуща сметка (% от БВП)	0,0	2,5	3,5	1,0	1,9	0,0	-1,9	-0,7
4.2	Търговски баланс (% от БВП)	-5,8	-2,0	-1,5	-4,8	-4,7	-3,1	-4,1	-5,8
4.3	ПЧИ (% от БВП)	5,4	2,9	3,4	2,7	3,2	5,1	2,9	3,6
5. Паричен сектор									

¹⁹ Поради извършено закръгляне в млн. лв., някои сумарни позиции в таблиците не се изчерпват от съставните им числа.

5.1	МЗ (%)	8,8	7,6	7,7	8,8	9,9	10,9	10,7	13,2
5.2	Вземания от фирми (%)	-1,8	1,6	3,7	7,7	9,9	3,3	6,1	11,1
5.3	Вземания от домакинства (%)	-1,3	2,0	6,1	11,2	9,5	6,6	13,4	14,6

Източник: по данни на НСИ, МФ, БНБ

Таблица 2: Хармонизирани индекси на потребителските цени (ХИПЦ)

ХАРМОНИЗИРАНИ ИНДЕКСИ НА ПОТРЕБИТЕЛСКИТЕ ЦЕНИ (ХИПЦ)

	(%)							
	Средногодишни ХИПЦ, предходните 12 месеца = 100							
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Общ ХИПЦ	-1.1	-1.3	1.2	2.6	2.5	1.2	2.8	13.0
Хранителни продукти и безалкохолни напитки	0.6	0.0	3.6	1.8	4.9	5.1	2.7	21.6
Алкохолни напитки и тютюневи изделия	0.8	1.7	1.1	3.2	2.2	1.7	1.0	3.2
Облекло и обувки	0.7	-0.1	-1.3	-0.9	-0.3	-1.2	-0.9	6.7
Жилища, вода, електроенергия, газ и други горива	3.3	-0.8	2.5	4.0	3.8	1.1	4.5	18.4
Жилищно обзавеждане, стоки и услуги за домакинството и за обичайно поддържане на дома	0.0	-1.1	0.0	0.9	0.7	0.5	2.4	11.4
Транспорт	-8.1	-6.1	0.5	3.2	-0.1	-5.0	8.3	18.9
Съобщения	-3.1	-3.9	-3.0	1.4	-2.6	-1.4	-2.6	0.7
Развлечения и култура	0.7	-1.1	-1.7	2.1	2.5	0.8	3.5	6.4
Образование	2.7	2.3	4.4	3.0	2.7	3.6	4.9	7.4
Ресторанти и хотели	1.4	1.1	2.4	6.9	5.7	2.7	0.7	15.2
Разнообразни стоки и услуги	0.1	-1.1	1.8	4.1	3.7	3.1	3.3	6.2

Източник: по данни на НСИ

Таблица 3: Фактическо изпълнение на КФП за периода 2015 – 2022 година

№	Фактическо изпълнение	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1	Приходи и помощи	32 199,5	33 959,4	35 316,6	39 650,9	44 048,6	44 317,7	52 458,9	64 788,9
1.1	Данъчни постъпления	24 855,6	26 902,7	29 581,3	32 235,5	35 280,6	35 848,3	40 876,3	46 783,0
1.1.1	Преки данъци	4 591,6	5 037,3	5 644,3	6 132,5	6 714,9	6 913,6	8 258,4	9 923,8
1.1.1.1	в.т.ч. ДДФЛ	2 731,2	2 961,0	3 336,2	3 668,0	4 019,7	4 198,7	4 852,0	5 331,2
1.1.1.2	в.т.ч. ДДЮЛ	1 860,4	2 076,3	2 308,1	2 464,5	2 695,2	2 714,9	3 406,4	4 592,6
1.1.2	Косвени данъци	12 450,5	13 561,7	14 532,5	15 531,0	16 847,7	16 722,4	18 976,3	21 541,5
1.1.2.1	в.т.ч. ДДС	7 740,0	8 553,0	9 320,2	10 064,0	11 086,1	11 021,0	12 978,5	15 331,3
1.1.3	Други данъци	866,3	985,9	1 039,3	1 113,8	1 171,0	1 203,9	1 411,5	1 580,0
1.1.4	Соц. и здр. осигуровки	6 947,1	7 317,8	8 365,2	9 458,3	10 546,9	11 008,4	12 230,1	13 737,7
1.2	Неданъчните приходи	3 696,2	4 150,1	4 214,7	5 302,3	6 303,3	5 773,1	8 118,0	12 000,5
1.3	Помощи и дарения	3 647,7	2 906,6	1 520,6	2 113,0	2 464,7	2 696,4	3 464,6	6 005,4
2	Разходи	34 684,8	32 491,4	34 471,1	39 515,7	45 201,0	47 850,4	56 253,4	66 112,4
2.1	Нелихвени разходи	33 040,1	30 897,6	32 790,5	37 744,1	43 359,1	45 931,1	53 943,8	63 755,5
2.1.1	Текущите нелихвени разходи	26 140,3	27 026,0	29 033,9	32 363,9	35 753,9	40 781,6	50 025,5	58 002,2
2.1.2	Капиталовите разходи	6 899,7	3 871,6	3 756,6	5 380,2	7 605,2	5 149,5	3 918,3	5 753,3
2.2	Лихвени плащания	698,3	734,3	792,4	688,2	648,8	623,9	628,6	651,8
2.3	Вноски в ЕС	946,4	859,5	888,2	1 083,4	1 193,1	1 295,5	1 681,0	1 705,0
3	Салдо	-2 485,2	1 468,1	845,5	135,1	-1 152,4	-3 532,7	-3 794,4	-1 323,5

Източник: Информационен бюлетин на МФ

Таблица 4: Планирано изпълнение на КФП за периода 2015 – 2022 година

	Планирано изпълнение	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1	Приходи и помощи	31 649,5	33 017,7	35 439,6	38 213,9	43 857,0	43 497,7	50 568,2	59 658,7
1.1	Данъчни постъпления	24 724,6	25 992,2	28 037,1	31 142,3	34 546,1	34 915,9	39 425,6	46 122,6
1.1.1	Преки данъци	4 454,9	4 684,9	5 092,2	5 756,6	6 559,9	6 581,2	7 688,6	9 051,7
1.1.1.1	в.т.ч. ДДФЛ	2 715,0	2 830,0	3 037,0	3 372,4	3 861,0	4 074,6	4 692,6	5 015,0
1.1.1.2	в.т.ч. ДДЮЛ	1 727,2	1 843,0	2 035,9	2 364,0	2 675,9	2 487,4	2 975,0	4 020,0
1.1.2	Косвени данъци	12 755,9	13 261,6	14 018,4	15 156,4	16 437,3	16 322,0	18 209,3	22 275,1
1.1.2.1	в.т.ч. ДДС	8 089,6	8 409,6	8 783,5	9 780,0	10 830,0	10 640,4	12 277,5	16 020,0
1.1.3	Други данъци	863,8	911,5	991,2	1 098,0	1 169,6	1 209,5	1 245,0	1 402,0
1.1.4	Соц. и здр. осигуровки	6 650,0	7 134,2	7 935,3	9 131,3	10 379,2	10 803,2	12 282,7	13 393,8
1.2	Неданъчните приходи	3 619,7	4 481,6	4 758,0	4 703,4	6 627,6	5 887,7	6 755,8	7 343,3
1.3	Помощи и дарения	3 305,2	2 544,0	2 644,4	2 368,2	2 683,3	2 694,2	4 386,8	6 192,8
2	Разходи	34 523,7	34 817,7	36 769,6	39 313,9	46 289,6	48 747,3	55 172,4	65 887,1
2.1	Нелихвени разходи	32 672,1	33 005,7	34 950,3	37 457,5	44 338,2	46 625,0	52 949,2	63 124,0
2.1.1	Текущите нелихвени разходи	26 252,3	26 856,0	28 691,7	31 367,2	35 861,7	39 616,5	46 650,2	54 704,8

2.1.2	Капиталовите разходи	6 419,8	6 149,7	6 244,3	6 076,0	8 462,2	6 979,0	6 281,0	8 419,2
2.2	Лихвени плащания	871,8	802,3	826,8	722,4	669,2	724,9	657,2	664,3
2.3	Вноска в ЕС	979,9	1 009,7	992,6	1 133,9	1 282,1	1 397,4	1 566,1	1 839,9
2.4	Резерв	–	–	–	–	–	–	–	258,8
3	Салдо	-2 874,3	-1 800,0	-1 330,0	-1 100,0	-2 432,6	-5 249,5	-4 604,2	-6 228,4

Източник: Информационен бюлетин на МФ

Таблица 5: Сравнение на фактическото и планираното изпълнение на приходите и разходите по КФП за периода 2015 – 2022 година

	Изпълнение на КФП	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2015-2022
1	Приходи и помощи	101,7%	102,9%	99,7%	103,8%	100,4%	101,9%	103,7%	108,6%	103,2%
1.1	Данъчни постъпления	100,5%	103,5%	105,5%	103,5%	102,1%	102,7%	103,7%	101,4%	102,8%
1.1.1	Преки данъци	103,1%	107,5%	110,8%	106,5%	102,4%	105,1%	107,4%	109,6%	106,7%
1.1.1.1	в.т.ч. ДДФЛ	100,6%	104,6%	109,9%	108,8%	104,1%	103,0%	103,4%	106,3%	105,1%
1.1.1.2	в.т.ч. ДДЮЛ	107,7%	112,7%	113,4%	104,3%	100,7%	109,1%	114,5%	114,2%	109,9%
1.1.2	Косвени данъци	97,6%	102,3%	103,7%	102,5%	102,5%	102,5%	104,2%	96,7%	101,3%
1.1.2.1	в.т.ч. ДДС	95,7%	101,7%	106,1%	102,9%	102,4%	103,6%	105,7%	95,7%	101,5%
1.1.3	Други данъци	100,3%	108,2%	104,9%	101,4%	100,1%	99,5%	113,4%	112,7%	105,4%
1.1.4	Соц. и здр. осигуровки	104,5%	102,6%	105,4%	103,6%	101,6%	101,9%	99,6%	102,6%	102,4%
1.2	Неданъчните приходи	102,1%	92,6%	88,6%	112,7%	95,1%	98,1%	120,2%	163,4%	112,2%
1.3	Помощи и дарения	110,4%	114,3%	57,5%	89,2%	91,9%	100,1%	79,0%	97,0%	92,5%
2	Разходи	100,5%	93,3%	93,7%	100,5%	97,6%	98,2%	102,0%	100,3%	98,6%
2.1	Нелихвени разходи	101,1%	93,6%	93,8%	100,8%	97,8%	98,5%	101,9%	101,0%	98,9%
2.1.1	Текущите нелихвени разходи	99,6%	100,6%	101,2%	103,2%	99,7%	102,9%	107,2%	106,0%	103,1%
2.1.2	Капиталовите разходи	107,5%	63,0%	60,2%	88,5%	89,9%	73,8%	62,4%	68,3%	76,9%
2.2	Лихвени плащания	80,1%	91,5%	95,8%	95,3%	97,0%	86,1%	95,6%	98,1%	92,0%
2.3	Вноска в ЕС	96,6%	85,1%	89,5%	95,5%	93,1%	92,7%	107,3%	92,7%	94,6%

Източник: МФ, изчисления на автора

Таблица 6: Текущи нелихвени разходи по елементи и дял за периода 2015 – 2022 година

	Размер	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
2.1.1	Текущите нелихвени разходи	26 140,3	27 026,0	29 033,9	32 363,9	35 753,9	40 781,6	50 025,5	58 002,2
2.1.1.1	Персонал	7 015,3	7 135,0	7 919,3	8 783,3	10 042,2	11 371,3	13 292,2	14 640,5
2.1.1.2	Издържка	3 555,3	3 767,7	3 978,6	4 416,0	4 553,3	5 102,5	5 463,7	7 109,5
2.1.1.3	Субсидии	1 628,5	1 623,3	1 962,6	2 990,1	3 813,3	5 032,7	7 885,9	10 467,9
2.1.1.4	Социално осигуряване	13 941,3	14 500,0	15 173,4	16 174,5	17 345,0	19 275,0	23 383,7	25 784,3
2.1.1.4.1	в.т.ч. Пенсии	8 432,6	8 734,1	9 039,2	9 491,2	9 900,8	11 184,0	14 302,0	15 634,7
	Дял на текущите нелихвени разходи	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
2.1.1.1	Персонал	26,8%	26,4%	27,3%	27,1%	28,1%	27,9%	26,6%	25,2%
2.1.1.2	Издържка	13,6%	13,9%	13,7%	13,6%	12,7%	12,5%	10,9%	12,3%
2.1.1.3	Субсидии	6,2%	6,0%	6,8%	9,2%	10,7%	12,3%	15,8%	18,0%
2.1.1.4	Социално осигуряване	53,3%	53,7%	52,3%	50,0%	48,5%	47,3%	46,7%	44,5%
2.1.1.4.1	в.т.ч. Пенсии	32,3%	32,3%	31,1%	29,3%	27,7%	27,4%	28,6%	27,0%

Източник: МФ, изчисления на автора

Таблица 7: Относителен дял на отделните елементи формиращи приходната и разходната част на КФП към БВП за периода 2015 – 2022 година

	Дял от БВП	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2015 - 2022
1	Приходи и помощи	35,9%	35,6%	34,4%	36,1%	36,6%	36,8%	37,7%	39,2%	36,8%
1.1	Данъчни постъпления	27,7%	28,2%	28,8%	29,3%	29,3%	29,7%	29,4%	28,3%	28,9%
1.1.1	Преки данъци	5,1%	5,3%	5,5%	5,6%	5,6%	5,7%	5,9%	6,0%	5,6%
1.1.1.1	в.т.ч. ДДФЛ	3,0%	3,1%	3,2%	3,3%	3,3%	3,5%	3,5%	3,2%	3,3%
1.1.1.2	в.т.ч. ДДЮЛ	2,1%	2,2%	2,2%	2,2%	2,2%	2,3%	2,5%	2,8%	2,3%
1.1.2	Косвени данъци	13,9%	14,2%	14,1%	14,1%	14,0%	13,9%	13,7%	13,0%	13,8%
1.1.2.1	в.т.ч. ДДС	8,6%	9,0%	9,1%	9,2%	9,2%	9,1%	9,3%	9,3%	9,1%
1.1.3	Други данъци	1,0%	1,0%	1,0%	1,0%	1,0%	1,0%	1,0%	1,0%	1,0%
1.1.4	Соц. и здр. осигуровки	7,8%	7,7%	8,1%	8,6%	8,8%	9,1%	8,8%	8,3%	8,4%
1.2	Неданъчните приходи	4,1%	4,4%	4,1%	4,8%	5,2%	4,8%	5,8%	7,3%	5,3%
1.3	Помощи и дарения	4,1%	3,0%	1,5%	1,9%	2,0%	2,2%	2,5%	3,6%	2,6%
2	Разходи	38,7%	34,1%	33,6%	35,9%	37,5%	39,7%	40,5%	40,0%	37,8%
2.1	Нелихвени разходи	36,9%	32,4%	31,9%	34,3%	36,0%	38,1%	38,8%	38,5%	36,2%
2.1.1	Текущите нелихвени разходи	29,2%	28,3%	28,3%	29,4%	29,7%	33,8%	36,0%	35,1%	31,7%
2.1.1.1	Персонал	7,8%	7,5%	7,7%	8,0%	8,3%	9,4%	9,6%	8,9%	8,5%
2.1.1.2	Издържка	4,0%	3,9%	3,9%	4,0%	3,8%	4,2%	3,9%	4,3%	4,0%
2.1.1.3	Субсидии	1,8%	1,7%	1,9%	2,7%	3,2%	4,2%	5,7%	6,3%	3,8%
2.1.1.4	Социално осигуряване	15,6%	15,2%	14,8%	14,7%	14,4%	16,0%	16,8%	15,6%	15,4%

2.1.1.4.1	в.т.ч. Пенсии	9,4%	9,2%	8,8%	8,6%	8,2%	9,3%	10,3%	9,5%	9,2%
2.1.2	Капиталовите разходи	7,7%	4,1%	3,7%	4,9%	6,3%	4,3%	2,8%	3,5%	4,5%
2.2	Лихвени плащания	0,8%	0,8%	0,8%	0,6%	0,5%	0,5%	0,5%	0,4%	0,6%
2.3	Вноска в ЕС	1,1%	0,9%	0,9%	1,0%	1,0%	1,1%	1,2%	1,0%	1,0%
3	Салдо	-2,8%	1,5%	0,8%	0,1%	-1,0%	-2,9%	-2,7%	-0,8%	-1,0%

Източник: МФ, изчисления на автора

Таблица 8: Динамика на приходите и разходите на ниво ЕС и дялото им разпределение спрямо БВП на Съюза

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2015-2022
Приходи - ЕС	11 044 060	11 290 307	11 742 572	12 215 693	12 617 349	12 142 823	13 336 493	14 365 405	98 754 702
Разходи - ЕС	11 494 900	11 623 252	11 945 435	12 315 159	12 765 988	13 917 967	14 703 825	15 408 383	104 174 908
БВП - ЕС	23 891 787	24 542 195	25 573 647	26 470 523	27 417 619	26 347 125	28 490 974	30 975 404	213 709 274
Приходи/БВП - ЕС	46,2%	46,0%	45,9%	46,1%	46,0%	46,1%	46,8%	46,4%	46,2%
Разходи/БВП - ЕС	48,1%	47,4%	46,7%	46,5%	46,6%	52,8%	51,6%	49,7%	48,7%

Източник: Евростат, изчисления на автора

Използвани източници:

1. НСИ, БВП – разходи за крайно използване – национално ниво,
https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/reports/query.jsf?x_2=1170
2. НСИ, БВП – метод на доходите – национално ниво,
https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/reports/query.jsf?x_2=1963
3. НСИ, БВП – производствен метод – национално ниво,
https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/reports/query.jsf?x_2=1169
4. НСИ, компенсация на наети лица,
https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/reports/query.jsf?x_2=1963
5. НСИ, Тримесечни данни – средна брутна месечна заплата на наети лица по трудово и служебно правоотношение по форма на собственост,
https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/module.jsf?x_2=93
6. БНБ, макроикономическа прогноза,
https://www.bnb.bg/ResearchAndPublications/PubPeriodical/PubP_MacroeconomicForecast/index.htm
7. Министерство на финансите, Макроикономическа прогноза,
<https://www.minfin.bg/bg/866>
8. <https://www.minfin.bg/bg/statistics/12> – Информационен бюлетин на МФ за изпълнението на държавния бюджет и основните показатели на консолидираната фискална програма за периода 2015 – 2022 г.
9. <https://www.minfin.bg/bg/statistics/13> – Данни по консолидираната фискална програма (годишни) за периода 2015 – 2022 г.
10. <https://www.minfin.bg/bg/statistics/5> – Данни по консолидираната фискална програма (месечни) за периода 2015 – 2022 г.
11. <https://www.minfin.bg/bg/4> – Доклад по отчета за изпълнението на държавния бюджет на Република България за периода 2015 – 2022 г.
12. НСИ – данни за БВП на България за периода 2015 – 2022 г.
<https://www.nsi.bg/bg/content/12582/годишни-данни>
13. НСИ – данни за средната работна заплата на България за периода 2015 – 2022 г.
<https://www.nsi.bg/bg/content/3958/национално-ниво-икономически-дейности-форма-на-собственост-пол>

14. https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation-1/economic-analysis-taxation/data-taxation-trends_en – Информационен бюлетин на ЕК за данъчните изменения в рамките на Съюза

15. Евростат – данни за приходите и разходите на страните в ЕС като дял от БВП

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/GOV_10A_MAIN/default/table?lang=en&category=gov.gov_gfs10.gov_10a

16. Евростат – данни за номиналния размер на БВП на ЕС за периода 2015 – 2022 година

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NAMA_10_GDP/default/table?lang=en&category=na10.nama10.nama_10_ma